

Projekt *Image 4 Democracy: International Archives Week Challenge, 2024.*

Europske slike demokracije iz 23 arhiva.

U vremenu kada se demokratske vrijednosti širom svijeta sve češće dovode u pitanje, arhivi iz 23 države članice Europske unije udružili su snage kako bi pokazali da povijest demokracije nije apstraktan pojam, nego živo i zajedničko nasljeđe. Projekt *Image 4 Democracy*, osmišljen u okviru inicijative International Archives Week Challenge, nastoji kroz arhivske dokumente ispričati europsku priču o slobodi, otporu, promjeni i nadi.

Inicijativu International Archives Week Challenge 2020. pokrenuli su Rik Opsommer (Archives de la ville d'Ypres, Belgija) i Borut Batagelj (Zgodovinski arhiv Celje, Slovenija). Od tada se svake godine okupljaju arhivi iz različitih zemalja, a 2024. suradnja je realizirana objavom publikacije na engleskom jeziku *Image 4 Democracy* u tiskanom i elektroničkom obliku. Publikacija donosi izbor dokumenata i fotografija koji, svaki iz vlastitoga konteksta, pokazuju kako je demokracija bila ostvarivana, osporavana ili ponovno građena. Elektroničko izdanje dostupno je na adresi: https://zac.si/wp-content/uploads/2024/05/Katalog-izdaj_2024_IAW24_WEB.pdf.

Hrvatski doprinos projektu potpisuje Državni arhiv za Međimurje u Štrigovi. Odabrani izborni plakat iz 1963. godine poziva birae kotara Čakovec na glasovanje za zastupnika u Republičko vijeće Sabora, u doba socijalističkoga samoupravljanja. Premda su izbori u tadašnjem sustavu imali funkciju formalne potvrde političke volje Saveza komunista, plakat ostaje svjedočanstvo specifičnoga političkoga ozračja i vizualni trag sustava s ograničenim demokratskim slobodama. Posebno je vrijedan kao lokalni povijesni izvor – podsjeća na položaj Međimurja unutar tadašnje SR Hrvatske te na put koji je, poput ostatka zemlje, prošla do višestranačkih izbora početkom 1990-ih. U kontekstu europskoga projekta, taj dokument dobiva dodatnu vrijednost jer omogućuje usporedbu političkih sustava i izbornih procesa iz istoga povijesnoga razdoblja.

Ostali prilozi publikacije obuhvaćaju širok raspon tema i razdoblja. Steiermärkisches Landesarchiv ("Štajerski zemaljski arhiv", Austrija) odabrao je fotografiju iz 1918. koja simbolizira kraj Austro-Ugarske Monarhije i rađanje Austrijske Republike. Archives de la ville d'Ypres ("Gradski arhiv Ypres", Belgija) predstavio je izborni popis iz 1824., iz kojega je vidljivo koliko je pravo glasa nekada bilo ograničeno – od 14.000 stanovnika, samo njih 154 moglo je glasovati. Bugarski Središnji državni arhiv u Sofiji izabrao je fotografiju masovnoga skupa na Orlovu mostu 7. lipnja 1990., neposredno prije prvih demokratskih izbora, koji su doveli do ustavnih promjena. Državni arhiv Cipra u Nikoziji izložio je plakate i fotografije dvojice kandidata – nadbiskupa Makariosa i odvjetnika Ioannisa Cleridesa – s prvih predsjedničkih izbora 1959. godine. Státní okresní

arhiv Cheb (“Državni okružni arhiv Cheb”, Češka) pokazao je mirovni ugovor iz 1412. godine, a latvijski i estonski arhivi zajedno su obilježili Baltički put iz kolovoza 1989., kada je ljudski lanac od gotovo dva milijuna ljudi povezao Tallinn, Rigu i Vilnius u zahtjevu za neovisnošću. Taj miroljubivi prosvjed postao je jedan od ključnih trenutaka u modernim nacionalnim identitetima svih triju baltičkih država. Finski državni arhiv predstavio je zapisnik o pripremama za prve opće izbore 1906., kada je Finska postala prva europska zemlja koja je dodijelila puno biračko pravo i muškarcima i ženama, a 19 žena izabrano je u novi jednodomni parlament. Arhiv iz Saint-Omera (Francuska) donio je crtež prosvjeda iz svibnja 1968., a Grčki državni arhiv u Ateni prikazao je izborne materijale iz prvih parlamentarnih izbora nakon pada vojne hunte 1974. godine. Irski arhiv iz Waterforda izložio je fotografiju poručnika Williama Redmonda iz 1918., a Državni arhiv u Gorici (Italija) pismo iz 1945. o obnovi ratom razorene infrastrukture. Litvanski arhiv u Kaunasu pokazao je plakat Reformskoga pokreta iz 1990., a luksemburški gradski arhiv izložio je proglas iz prosinca 1944. “Luksemburg je ponovno slobodan i demokratski”. Mađarski županijski arhiv iz Kecskemétija predstavio je propagandni izborni letak iz 1945., a malteški arhiv glasački listić iz 1867. godine. Gradski arhiv Aschaffenburga (Njemačka) ponudio je digitalnu platformu *Civil Archive Online*, a arhiv iz Eindhovena (Nizozemska) izborni letak iz 1905. kojim su žene, iako bez prava glasa, utjecale na izborne odluke muškaraca naglašavanjem društvenih problema. Poljski Archiwum Główny Akt Dawnych (“Središnji arhiv povijesnih zapisa”) u Varšavi donio je prijedlog “Ustava za Europu” iz 1831., a portugalski je arhiv Torre do Tombo prikazao fotografiju iz travnja 1974., snimljenu tijekom događaja koji su označili kraj fašističkoga režima. Slovenski Zgodovinski arhiv Celje izložio je fotografiju s prvih višestranačkih izbora 1990. u Trnovlju, na kojoj je iznad glasačke kutije portret Josipa Broza Tita – snažan simbol političkoga prijelaza iz socijalističkoga sustava u višestranačje. Španjolski državni arhiv u Madridu zaključuje pregled s fotografijom izbora iz lipnja 1977., prvih održanih nakon Francove diktature.

Pored europske publikacije, Zgodovinski arhiv Celje razvio je slovensku verziju projekta pod naslovom *Podobe demokracije*, koja je dostupna na portalu *Virtualni.zac* (<https://virtualni.zac.si/index.htm?media-index=102>). Izložba je, uz radionice i javne rasprave, putovala različitim slovenskim gradovima te je bila 2025. dio programa Europske prijestolnice kulture u Novoj Gorici (Slovenija) i Gorici (Italija).

Projekt *Image 4 Democracy* pokazao je da arhivi nisu samo čuvari dokumenata, nego i aktivni sudionici u jačanju demokratske kulture. Međusobno povezane priče iz 23 zemlje, uključujući i Hrvatsku (s primjerom iz Međimurja), podsjećaju nas na to da demokracija nije završeno djelo, nego proces koji zahtijeva pamćenje, kritičko promišljanje i stalno sudjelovanje građana.